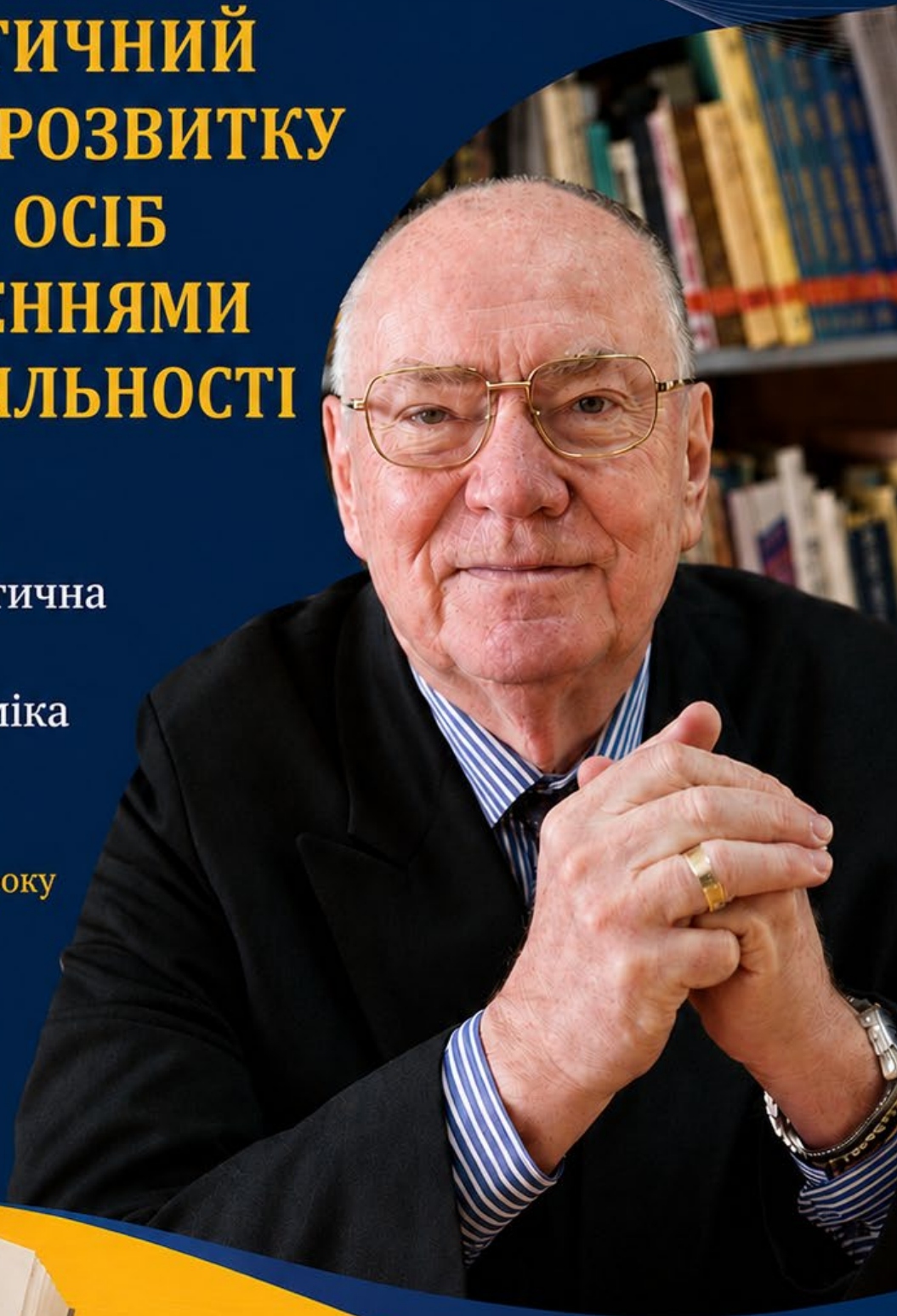
СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД У РОЗВИТКУ ТА ОСВІТІ ОСІБ З ОБМЕЖЕННЯМИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

І Міжнародна науково-практична конференція пам'яті академіка В.М. Синьова

13-14 березня 2026 року

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ КОНФЕРЕНЦІЇ

УДК 378.091.3-056.2/.3:007.2]:005.745

Збірник матеріалів конференції рекомендовано до видання рішенням Вченої Ради факультету спеціальної освіти та соціальної політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (Протокол № 6 від 28 квітня 2026 року)

Рецензенти:
О.В. Чеботарьова **–** доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України
Л. М. Руденко **–** доктор психологічних наук професор, завідувач кафедри спеціальної психології факультету спеціальної освіти та соціальної політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

За редакцією:
І.С. Маркусь – кандидата педагогічних наук, доцента, декана факультету спеціальної освіти та соціальної політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, президента громадської організації «Українська асоціація корекційних педагогів».
І.О. Сасіної – кандидата психологічних наук, доцента, завідувача кафедри освітньої реабілітації осіб з порушеннями зору факультету спеціальної освіти та соціальної політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

ISBN 978-966-931-359-1

Синергетичний підхід у розвитку та освіті осіб з обмеженнями життєдіяльності: збірник матеріалів **І Міжнародної науково-практичної конференції пам'яті академіка В.М. Синьова (13-14 березня 2026 року)** / за редакцією І.С. Маркусь, І.О. Сасіної. Київ: Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2026. 358 с. Електронне видання

УДК 378.091.3-056.2/.3:007.2]:005.745

Повну відповідальність за зміст, підбір, точність наведених матеріалів, цитат, статистичних даних, відповідної галузевої термінології, власних імен, джерел інформації, орфографію, плагіат та іншу інформацію, яка використана у публікаціях, несуть автори опублікованих праць

ISBN 978-966-931-359-1

© Факультет спеціальної освіти та соціальної політики, 2026
© Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2026

О. В. Гордійко
викладач,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова (місто Київ)
О. В. Андрощук
кандидат психологічних наук,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова (місто Київ)

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ТИФЛОПЕДАГОГА У ФОРМУВАННІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ОСІБ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

Цифрові трансформації докорінно змінили парадигму взаємодії людини з навколишнім світом та механізми реалізації її особистісного потенціалу. Для осіб із порушеннями зору доступність цифрового контенту перестала бути суто технічним питанням. Сьогодні це важлива передумова забезпечення права на освіту, працю та соціальну інтеграцію даної категорії осіб. У цьому контексті цифрова грамотність розглядається не як сукупність технічних навичок, а як ключовий інструмент досягнення високого рівня мобільності та соціалізації.

Розвиток штучного інтелекту, зокрема алгоритмів комп'ютерного зору, програм екранного доступу (скрінрідерів) та хмарних сервісів відкривають великі можливості для подолання інформаційного дефіциту. Водночас стрімкий темп інновацій створює нові виклики, такі як ризики цифрового виключення. Вони проявляються у виникненні нових технологічних бар'єрів, необхідності адаптації традиційних підходів до викликів цифрової епохи та зростанні психологічної напруги осіб, які не встигають за темпом інновацій. Сучасний стан розвитку технологій детермінує принципово нові вимоги до професійної діяльності тифлопедагогів. Завдання фахівця полягає не лише у навчанні користуванню конкретним програмним забезпеченням, а у формуванні технологічної незалежності учня, яка полягає у здатності самостійно обирати адаптувати та ефективно використовувати цифрові інструменти для вирішення власних завдань.

Дослідження в Україні 2025 року показало вражаючу диспропорцію: якщо 96% загального населення країни володіють цифровими навичками на базовому рівні або вище, то серед осіб з порушеннями зору рівень навичок вище базового демонструють лише 3% [2]. Цей статистичний дисонанс є індикатором глибокого цифрового розриву.

Незважаючи на достатню сформованість технологічної бази для усунення цифрових бар'єрів, проблема залишається актуальною. Сучасні скрінрідери (JAWS, NVDA, TalkBack, VoiceOver) та застосунки на базі штучного інтелекту та комп'ютерного зору (Lookout, Google Gemini, Envision AI) пропонують величезні можливості. Проте сама лише фізична доступність технологій чи наявність технічних засобів не є остаточним вирішенням проблеми.

Перетворення технічних засобів на ефективний інструмент самореалізації можливе лише завдяки формуванню відповідних навичок. Низький рівень володіння технологіями серед користувачів зумовлений передусім недостатньою сумісністю цифрових сервісів із асистивними технологіями та браком кваліфікованих тифлопедагогів [9], а не технічними недоліками самих технологій доступності.

Наслідки воєнних дій посилюють гостроту цієї проблеми. Значна кількість українських ветеранів, які отримали травми зору внаслідок бойових дій, потребує не лише медичної, але й тифлопедагогічної реабілітації з обов'язковим цифровим компонентом.

Традиційно асистивні технології у навчанні осіб із порушеннями зору розглядаються як засіб подолання дефіциту та інструмент вирівнювання можливостей. Втім, технологія є передусім середовищем, де кожен користувач, незалежно від стану зору, має бути повноправним суб'єктом, здатним діяти самостійно та продуктивно. Для формування технологічної суб'єктності в учнів, педагог сам повинен володіти високим рівнем цифрової грамотності. Спираючись на міжнародну модель TPACK (P. Mishra, M. Koehler) [8], концепцію розширеного навчального плану ECC (P. Hatlen) [7] та дослідження цифрової компетентності викладачів С. Чупахіна [5], можна говорити, що до професійної компетентності сучасного тифлопедагога щонайменше можуть входити три основні компоненти.

Технологічні знання передбачають не лише вільне володіння інтерфейсами асистивного програмного забезпечення (скрінрідери NVDA, JAWS, TalkBack, VoiceOver), а й розуміння архітектури цифрової доступності. Фахівець має орієнтуватися в роботі брайлівських дисплеїв, принтерів, сучасних інструментів ШІ тощо [3]. У межах концепції ECC ці знання є базовою умовою для формування в учня навичок самостійності [7].

Технологічно-педагогічні знання визначають здатність викладача інтегрувати технологію в освітній процес таким чином, щоб вона підсилювала засвоєння знань [9]. Це вміння створювати мультимодальний контент (поєднання тактильного, звукового та цифрового форматів) та адаптувати візуальні матеріали згідно зі стандартами вебдоступності WCAG.

Методична компетентність розглядається як системне вміння вибудувати цілісний процес навчання, спрямований на розвиток технологічної суб'єктності учня. Вона включає володіння методиками подолання технофобій [2], формування навичок самостійного розв'язання технічних проблем та стимулювання продуктивного виміру, що передбачає перехід учня від пасивного споживання контенту до його активного створення [6].

Підсумовуючи, можна зазначити, що ефективність цифрової інтеграції в систему спеціальної освіти залежить від поєднання сучасного технічного оснащення та фахової підготовки педагогів. Наявність асистивних засобів створює лише необхідне підґрунтя, тоді як реальні зміни відбуваються за умови, коли вчитель сприятиме переходу учня від ролі об'єкта педагогічного впливу до позиції активного суб'єкта цифрового середовища.

Такий підхід дозволяє розглядати технології не просто як допоміжний ресурс, а як засіб забезпечення самостійності незрячої людини. У цьому контексті важливо, щоб професійність тифлопедагога охоплювала не лише знання програм, а й методичну гнучкість у їх застосуванні. Це є важливою умовою для подолання існуючого цифрового розриву (3% проти 96%) та має критичне значення як для успішного навчання дітей, так і для реабілітації ветеранів, які втратили зір.

Отже, вбачаючи у тифлопедагогові провідника до цифрової незалежності, ми перетворюємо технології на дієвий інструмент свободи, становлення та соціальної рівності в сучасному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Чупахіна, С. В. Формування готовності майбутніх учителів до використання інформаційних технологій (ІТ) в інклюзивному навчанні учнів з особливими освітніми потребами : дис. ... докт. пед. наук. Київ, 2021. 498 с. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/39464

2. Digital State UA. 96% of Ukrainians now have digital skills. Офіційний портал, 2024. URL: https://digitalstate.gov.ua/news/govtech/96-of-ukrainians-now-have-digital-skills

3. Connecticut State Department of Education. Assistive Technology Guidelines: Service Providers Competency. URL:https://portal.ct.gov/SDE/Publications/Assistive-Technology-Guidelines-Section-1-For-Ages-3-22

4. National Library of Medicine (PMC). Digital Care for Older People: Technophobia and Technophilia. URL:https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC12638697/

5. Qeios Journal. Digital Literacy in People with Disabilities. 2023. URL: https://www.qeios.com/read/RL2FYY.2

6. inABLE. From Student to Mentor: Empowering through technology. Офіційний сайт, 2025. URL: https://inable.org/2025/07/17/from-student-to-mentor

7. Perkins School for the Blind. Mastering tech skills: When and what? Resources. URL: https://www.perkins.org/resource/mastering-tech-skills-when-and-what/

8. Mishra P., Koehler M. J. Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge. Teachers College Record. 2006. Vol. 108 (6). С. 1017–1054.

9. Every Special Child Blog. Teacher of Students with Visual Impairments: A Complete Guide. URL:https://everyspecialchild.com/blog/teacher-of-students-with-visual-impairments